

УДК: 346.3

ПРАВОВІ КЛАСИФІКАЦІЇ УКЛАДАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ

Коваленко Інна Анатоліївна

к.ю.н., доцент

Молочко Мирослава Олександрівна

студентка

Київський національний університет

технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Мета і завдання. Мета – дослідити та проаналізувати правові аспекти та класифікації, пов'язані з укладанням господарських договорів у сучасних умовах.

Завдання – розглянути загальні принципи та нормативи, які регулюють господарські правові відносини; дослідити судову практику та рішення пов'язаних з господарськими договорами; визначити можливі шляхи оптимізації та уніфікації правових норм, що стосуються господарських угод.

Ключові слова. Господарський договір, Цивільний кодекс, Господарський кодекс, правові норми.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єкт – господарські договори, що укладаються між суб'єктами господарювання. Предмет – правові класифікації про укладання договорів, включаючи визначення їх структури, особливостей та ролі у регулюванні господарських відносин.

Результати досліджень. Вивчення правових класифікацій господарських договорів є ключовим для правильного їх укладання та розуміння відповідності сторін. Розуміння специфіки, критеріїв, умов, форм – є найважливішим у складанні правових норм при створенні господарського договору.

Теоретичні аспекти правових класифікацій в контексті укладання господарських договорів визначаються юридичними характеристиками, які

можуть визначити їх класифікацію. У господарському праві термін "договір" використовується в загальному і спеціальному контекстах. У спеціальному значенні, коли використовується термін "договір" у статті 626 Цивільного кодексу України, він охоплює будь-яку майнову угоду, яку укладають два або більше суб'єкти господарського права. Термін "господарський договір" в контексті українського права було вперше введено Арбітражним процесуальним кодексом України (тепер відомим як Господарський процесуальний кодекс). Цей кодекс регулює процедури розгляду та вирішення господарських спорів, зокрема, конфліктів між підприємствами, установами і організаціями, які виникають у зв'язку з укладанням і виконанням господарських договорів (згідно зі статтею 1 ГПК). Отже, терміни "договір" і "господарський договір" взаємодіють як загальне та особливе поняття. Як особлива категорія господарського права в Україні, господарський договір має свою власну правову базу. [1, с. 3].

Господарські договори в Україні, з моменту прийняття Господарського кодексу, підпадають під наступні регуляції:

а) загальні положення, такі як договір, зобов'язання, що виникають з договорів, регулюються загальними положеннями Цивільного кодексу, а також спеціальними нормами, які стосуються конкретних видів договорів, таких як купівля-продаж, поставка, лізинг, підряд і т. д.;

б) господарські договори можуть бути піддані впливу нормативно-правових актів господарського законодавства, таких як Господарський кодекс та закони України, що регулюють конкретні види господарської діяльності (наприклад, інвестиційну, зовнішньоекономічну, транспортну тощо).

Господарський процесуальний кодекс України встановлює загальне правило, що конфігурує можливість розгляду спорів, виниклих при укладенні господарських договорів, в господарському суді (ст. 10). Крім того, кодекс визначає порядок попереднього врегулювання спорів, які виникають при зміні або розірванні певних видів господарських договорів (ст. 11). Також він надає

правила для управління процесуальними аспектами порушення позовного провадження у господарських спорах та їх вирішення.

З юридичної точки зору, господарський договір представляє собою господарське правовідношення між двома або більше суб'єктами, основним змістом якого є їхні зобов'язання взаємодіяти в певний спосіб, такі як передача майна, виконання робіт, надання послуг і т.д. Господарський договір завжди укладається з економічною і правовою метою, зокрема для досягнення конкретних господарських і комерційних результатів. [1. с. 4].

Як унікальна правова категорія, господарський договір володіє особливими рисами. В першу чергу, його регулює господарське законодавство як угоду, що має чітко визначену економічну та правову мету. Господарський договір завжди укладається з комерційною метою для досягнення конкретних і комерційних результатів, таких як виробництво і реалізація продукції, виконання робіт і оплата за їх результати, або надання платних послуг. Отже, господарські договори, як правило, є майновими угодами, які обслуговують безпосередньо виробництво та господарський обіг. За критерієм мети, господарські договори відділяються від інших угод суб'єктів господарювання, які не мають прямого відношення до виробництва і обігу, і виступають у вторинній ролі, служачи в допоміжній функції.

Друга важлива особливість господарських договорів полягає в тому, що для їх укладання і змісту діють окремі правила. Законодавство, що стосується господарських угод, встановлює, що ті з них, які націлені на задоволення пріоритетних потреб України у виробництві, роботах та послугах, укладаються на підставі відповідних державних замовлень. У такому випадку виникає юридична особливість: зміст господарського договору, який укладається за державним замовленням (державний контракт), повинен відповідати саме цьому замовленню (згідно з частиною 5 статті 179 Цивільного кодексу). У теорії такі договори іноді називають планованими. Важливо відзначити, що не всі господарські договори укладаються на підставі державного замовлення. Отже, ця особливість господарського договору не є абсолютною. Зміст

господарських угод, які укладаються без державного замовлення, повинен відповідати господарським намірам і юридично вираженій згоді сторін. У теорії такі договори іноді охарактеризовані як регульовані, тобто тими, що регулюються самими сторонами.

Третя ключова характеристика господарських договорів полягає в обмеженні кола суб'єктів, які можуть бути сторонами цих угод. Оскільки Цивільний кодекс, використовуючи термін "господарський договір", не надає його визначення (так само, як і загальне визначення терміну "договір", яке зазначене в статті 626 Цивільного кодексу), таке визначення може бути сформульоване на основі загального визначення терміну "договір", враховуючи при цьому особливості, властиві господарським договорам. [1. с. 5].

Відповідно до частини 1 статті 180 Господарського кодексу, зміст господарського договору формують умови, що визначаються угодою між його сторонами і спрямовані на установлення, зміну або припинення господарських зобов'язань. Закон розрізняє два типи умов:

а) ті, які сторони узгоджують між собою;

б) ті, які сторони вважають обов'язковими умовами договору відповідно до законодавства.

Господарський договір вважається укладеним, коли сторони досягли згоди щодо всіх його істотних умов у передбаченому законом порядку та формі. Істотні умови визначаються законом або є необхідними для даного виду договору. Також істотними умовами вважаються предмет, ціна і строк дії договору, які сторони зобов'язані обов'язково погоджувати при укладенні господарського договору згідно з частиною 3 статті 180 Господарського кодексу. [1, с. 9].

Умови, що визначають предмет господарського договору, повинні вказувати на найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг). Крім того, умови повинні встановлювати вимоги до якості цих продуктів чи послуг. Вимоги щодо якості предмета договору формуються відповідно до обов'язкових нормативних документів, зазначених у статті 15

Господарського кодексу. У випадку відсутності таких документів, вимоги до якості визначаються в рамках договірних умов, з урахуванням, що гарантують захист інтересів кінцевих споживачів товарів і послуг, згідно з частиною 4 статті 180 Господарського кодексу.

Ціна, яка встановлюється в господарському договорі, регулюється згідно з порядком, визначеним Господарським кодексом, іншими законами, а також актами Кабінету Міністрів України. Сторони можуть узгоджувати доплати до встановленої ціни за продукцію (роботи, послуги) вищої якості або виконання робіт у скорочені строки за згодою (згідно з частиною 5 статті 180 Господарського кодексу). У випадку, якщо угода між сторонами про ціну в договорі визнається порушенням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства, антимонопольний орган може вимагати зміни умов, що стосуються ціни.

Термін "строк дії господарського договору" визначає період, протягом якого тривають господарські зобов'язання сторін, що виникли на підставі цього договору. Господарські зобов'язання, що виникли до укладення сторонами господарського договору, не підпадають під умови цього договору, якщо договором не передбачено інше. Завершення строку дії господарського договору не звільняє сторони від відповідальності за порушення умов договору, яке відбулося під час його дії. Пункт 1 статті 639 Цивільного кодексу передбачає можливість укладення договору у будь-якій формі, якщо закон не встановлює конкретних вимог до форми договору. Згідно зі статтею 208 Цивільного кодексу, у письмовій формі слід вчиняти ряд правочинів, зокрема ті, які укладаються між юридичними особами чи між фізичною та юридичною особою. Винятками є правочини, які повністю виконуються сторонами у момент їх укладення, окрім тих, що підлягають нотаріальному посвідченню та/або державній реєстрації, а також ті, для яких недодержання письмової форми призводить до їхньої недійсності. Отже, господарські договори повинні бути укладені в письмовій формі.

Із змісту статей 203, 205, 215 та 639 Цивільного кодексу випливає, що

порушення встановленої законом форми договору (правочину) не призводить до його недійсності. Оскільки, відповідно до частини 1 статті 638 Цивільного кодексу, договір вважається укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору, невиконання встановленої законом форми не становить підстави для визнання господарського договору неукладеним. [1, с. 10].

Судова практика та рішення, пов'язані з господарськими договорами, можуть значно варіюватися в залежності від конкретних обставин кожного випадку і відповідно до чинного законодавства. В ідеалі, судова система вирішує спори між сторонами господарських договорів на основі нормативних актів, включаючи Господарський кодекс України та інші відповідні закони. Зазвичай господарські спори розглядаються господарськими судами або арбітражними судами, в залежності від умов, передбачених сторонами угоди або від специфіки спору. Рішення суду може бути визначене на підставі фактичних обставин, заснованих на показаннях і доказах, представлених сторонами. Щоб ознайомитися з конкретною судовою практикою і рішеннями, пов'язаними з господарськими договорами в конкретній області чи справі, рекомендується звертатися до відповідних судових органів, адвокатів або служб юридичної допомоги.

Для оптимізації та уніфікації правових норм, що стосуються господарських угод, можна розглядати різні шляхи та стратегії:

1. Створення та адаптація модельних контрактів: розробка та впровадження стандартних форм господарських контрактів, які можна використовувати в різних секторах та галузях; адаптація міжнародних модельних контрактів до національного законодавства.

2. Стандартизація процедур та умов: визначення та уніфікація стандартних процедур та умов, що часто входять до складу господарських угод; створення єдиних стандартів для ключових питань, таких як умови поставки, оплати, гарантії, тощо.

3. Використання міжнародних стандартів та зразків: застосування

міжнародних стандартів, наприклад, таких як інкотерми для уніфікації умов поставки; використання міжнародних досвідчених практик для розробки національних стандартів.

4. Активна участь сторін: залучення стейкхолдерів, включаючи підприємства, асоціації та фахівців, до процесу обговорення та вдосконалення правових норм; організація круглих столів, консультацій та громадських слухань для обговорення та вдосконалення регулюючих актів.

5. Створення єдиного порядку: визначення єдиного порядку розгляду господарських справ та вирішення суперечок, наприклад, через арбітраж або альтернативні методи врегулювання спорів.

6. Використання ІТ-рішень: застосування технологій для автоматизації процесів укладання та виконання господарських угод; розробка цифрових платформ для онлайн-обміну стандартними контрактними шаблонами.

Оптимізація та уніфікація правових норм може покращити бізнес-середовище, забезпечити більшу правову стабільність та підтримати розвиток економіки. [2, с. 12], [3, с. 38, 40, 46].

Висновки. Загальна аналіз правових класифікацій ускладнення господарського договору дозволяє зробити кілька висновків. В першу чергу, важливо відзначити, що господарські договори у національному законодавстві розглядаються як спеціальна категорія, що підпадає під особливі правові норми, спрямовані на регулювання господарських відносин між суб'єктами господарювання. Класифікації можуть базуватися на різних ознаках, таких як форма укладення, суб'єктний склад, об'єкт і мета угоди. Врахування цих аспектів сприяє розумінню особливостей кожного конкретного договору та визначенню правових наслідків його укладення. Також важливо враховувати, що невиконання встановленої законом форми господарського договору не є підставою для його недійсності, якщо сторони досягли згоди з усіх істотних умов у належній формі. Узагальнюючи, можна визначити, що ретельне вивчення та розуміння правових класифікацій про укладання господарського договору допомагає уникнути правових непорозумінь, забезпечує сторонам

угоди необхідний рівень захисту їхніх прав та інтересів в господарському середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кострицький І. Л., Нікуліна Н. А. Господарські договори: лекції. Одеса, 2016. 17 с.
2. Мілаш В. С. Господарське право : навч. посіб. Вид. 5-те, змінене. Харків : Право, 2018. 338 с.
3. Мілаш В. С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання : монографія. Харків : ХНУМГ, 2014. 227 с.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№40-44. Ст. 356.
5. Господарський Кодекс України : від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
6. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. №6, ст. 56.